

Anvisningar för avgiftsfria exkursioner och lägerskolor

Den lagstadgade grunden för avgiftsfrihet i den grundläggande utbildningen

Enligt 16. § i Finlands grundlag (731/1999) har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. När det gäller utbildningens avgiftsfrihet är det fråga om en subjektiv rätt, inte om en princip. Avgiftsfriheten betyder att undervisningen inte får förorsaka eleven kostnader. I grundlagen ingår även jämställdhetsbestämmelser och lagen förbjuder särbehandling av människor utan godtagbar orsak (6 §). Alla barn har oberoende av sin ekonomiska ställning rätt till den undervisning som nämns i lagen om grundläggande utbildning.

Närmare bestämmelser om utbildningens avgiftsfrihet i den grundläggande utbildningen finns i lagen om grundläggande utbildning (628/1998). Enligt 31. § i lagen om grundläggande utbildning är undervisningen samt läroböckerna och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial som behövs vid undervisningen avgiftsfria för eleven. Handikappade elever och andra elever i behov av särskilt stöd har dessutom rätt att bland annat få sådana biträdestjänster och särskilda hjälpmedel som är en förutsättning för att de skall kunna delta i undervisningen. Den som deltar i undervisningen ska också varje arbetsdag få en fullvärdig måltid. Ytterligare har eleverna rätt till avgiftsfri elevvård (31 a §) och vård vid olycksfall (34 §) samt under vissa förutsättningar även till avgiftsfri transport (32 §, 33 §) och avgiftsfri inkvartering (33 §).

Vad är undervisning?

Bestämmelserna rörande den grundläggande utbildningen förutsätter att utbildningsanordnaren gör upp och godkänner en läroplan för den grundläggande utbildningen. Utbildningsanordnaren är dessutom skyldig att göra upp en årlig plan på basis av läroplanen, i vilken bestäms bl.a. om undervisningstimmar, arbetstider, annan verksamhet som ordnas i samband med undervisningen och om undervisning utanför skolan. Begreppet utbildning täcker sålunda även alla exkursioner, besök och motsvarande verksamhet utanför skolan som genomförs på skoltid och som bygger på årsplanen. De är likvärdiga med skolans övriga undervisningsverksamhet och bör därför vara avgiftsfria för eleverna såsom lagen förutsätter.

Finansiering av exkursioner, lägerskolor och besök

Skolans huvudman – oftast kommunen – får statsandelar för utbildningsväsendets driftkostnader. Transportkostnader och kostnader för inträdesavgifter i samband med exkursioner och besök som följer läroplanen och den årliga plan som gjorts upp på basis av denna är en del av kostnaderna för det kommunala utbildningsväsendet. Det är därför huvudmannen som inom ramen för sina ekonomiska resurser ska anvisa skolorna resurser för exkursioner, lägerskolor och besök.

I biträdande justitieombudsmans avgörande från våren 2015 konstateras att elevens undervisningsgrupp kan förändras också under lägerskolan, men kostnader som förorsakas därav, kan inte inom ramen för avgiftsfri grundläggande utbildning betalas av elevens föräldrar. Avgift som indrivs p.g.a. elevens transport tillbaka från lägerskolan, kan anses som en extraordinarie disciplinär påföljd, varför avgift inte kan påföras. Det är inte heller möjligt att avtala om avgiften med eleven eller föräldrar.

Medelinsamling i skolan

Exkursioner och studiebesök, lägerskolor och andra evenemang som ansluter sig till undervisningen kan stödjas genom medel som eleverna och vårdnadshavarna samlar in gemensamt. Att delta i medelinsamlingen ska vara frivilligt för eleverna och vårdnadshavarna. Alla elever ska ha möjlighet att delta i den verksamhet som ordnas enligt skolans läroplan och årsplan, oberoende av om de själva eller deras vårdnadshavare har varit med om att samla in medlen.

Enligt lagen om penninginsamlingar (255/2006) behövs det inte tillstånd för penninginsamlingar som genomförs av daghemsgrupper, skolklasser eller etablerade studie- eller hobbygrupper, om en myndig person svarar för de uppgifter som hänför sig till anordnandet av penninginsamlingen. Pengar får samlas in vid tillställningar som ordnas av daghemsgruppen, skolklassen, studie- eller hobbygruppen, daghemmet, skolan eller någon annan, om de insamlade medlen används för att främja studier eller hobbyverksamhet (5 § 2 mom.). Enligt lagen om penninginsamlingar kan en penningsamling även anordnas utan krav på allmännyttighet, när penningsamling anordnas i syfte att skaffa medel för att främja studierna eller hobbyverksamheten för en daghemsgrupp, en skolklass eller en etablerad studie- eller hobbygrupp (6 § 2 mom. punkt 2). Ytterligare information kan finnas på polisens webbsidor:

<https://www.poliisi.fi/tillstand/lotteriforvaltningen/penninginsamlingar>

Vårdnadshavarna kan förverkliga insamlingen självständigt så att skolan inte överhuvudtaget deltar i insamlingen. Vårdnadshavarna planerar och genomför då självständigt medelinsamlingen och beslutar på vilket sätt medlen skall användas för elevernas verksamhet. Det är dock bra att genast i början komma överens om principerna för medelansvändningen med skolan, eftersom förberedelserna till exempel för lägerskolprojekt kan omfatta flera år. Medelinsamlingen kan också ske i samarbete med skolan, varvid vårdnadshavarna och skolan tillsammans kommer överens om principerna för insamlingen och användningen av medlen. I vardera fallet är det emellertid skolan som i sista hand ansvarar för att alla elever har likvärdiga möjligheter att delta i verksamheten.

Undervisningen utanför skolan är pedagogiskt viktig

Varken lagstiftningen eller ovannämnda linjedragningar hindrar med andra ord skolorna från att anordna exkursioner, lägerskolor och andra evenemang. Genom undervisningen utanför skolan skapas en verksamhetskultur, i vilken ingår växelverkan och samarbete med omvärlden. Exkursioner, lägerskolor och besök gör också lärmiljön mångsidigare och främjar användandet av metoder och arbetsätt som är typiska för läroämnet. Att den sak som behandlas lärs in och övas i autentiska miljöer och situationer förbättrar elevernas aktivitet och inlärningsmotivation. Undervisningen utanför skolan är också ägnad att öka elevernas välmående och aktivitet som medborgare. I grunderna för läroplanen 2004 och 2014 betonas att alla dessa omständigheter är viktiga i genomförandet av undervisningen.